

سیف‌الله وحیدنیا

پارلمان ایران

دوره دوم

همانطور که در شماره گذشته نوشتم ، دوره اول مجلس بر اثر اختلافاتی که بین نمایندگان و محمدعلیشاه پیش آمد تعطیل ، گردید ، مجلس به توپ بسته شد ، نمایندگان و جمعی از آزادیخواهان و مشروطه طلبان ایران در باغشاه به هلاکت رسیدند یا در کمد و بند و زنجیر ماندند و یا به نقاط مختلف تبعید شدند .

لیکن این وضع دیری نپایید و سنگر آزادی مجدداً بدست آزادیخواهان افتاد و محمدعلیشاه از باغشاه فرار کرده بسفارت روسیه درزرگنده رفت و پناهنده شد و پسرش (احمد میرزا ولیعهد) بجای او به سلطنت برگزیده شد و عضدالملک قاجار نیز بسمت نایب‌السلطنه انتخاب گردید .

مجلس دوم پس از یکسال و چهار ماه و بیست و یک روز فترت روز سه‌شنبه دوم ذیقعد ۱۳۲۷ هجری قمری (برابر با

۲۳ آبان ۱۲۸۸ شمسی = ۱۵ نوامبر ۱۹۰۹ میلادی) افتتاح شد .

در این جلسه آقای حاج‌شیخ‌الرئیس (ابوالحسن میرزا) بریاست سنی و آقایان میرزا اسداله‌خان کردستانی ، معیرالملک غفاری و شیخ غلامحسین بمنوان جوانترین

نمایندگان بسمت منشی های مجلس برگزیده شدند . سپس به انتخاب رئیس موقتی

ابوالحسن میرزا

پرداختند و در نتیجه آقای مؤتمن الملك بریاست و آقایان مستشارالدوله و نواب به معاونت ریاست انتخاب شدند لیکن مؤتمن - الملك چند روز بعد (سه شنبه ۶ ذیقعدہ ۱۳۲۷) از ریاست مجلس مستعفی گردید و گفت: «بنده برای افتتاح مجلس تا امروز موقتاً قبول ریاست را نمودم ولی امروز که شروع با انتخاب رئیس دائمی می شود عرض می کنم که چنانچه بنده را بریاست یا نیابت آن انتخاب فرمایند استعفا می نمایم . پس بهتر این است که از اول نمایندگان محترم بنده را انتخاب نمایند.» در ایسن جلسه آقای مستشارالدوله بریاست و آقایان حاجی سید نصرالله سادات اخوی و میرزا اسماعیل

ممتازالدوله

خان ممتازالدوله به نیابت ریاست مجلس انتخاب شدند.

رؤسای دیگر دوره دوم مجلس عبارت بودند از: میرزا محمدعلیخان (فروغی) ذکاء الملك (۲۹ جمادی الثانی ۱۳۲۸) و میرزا اسماعیل خان ممتازالدوله (۲۹ محرم ۱۳۲۹).

مجلس دوم در تاریخ ۳ دیماه ۱۲۹۰ شمسی (برابر با ۳ محرم ۱۳۳۰ هجری قمری = ۲۴ دسامبر ۱۹۱۱) قبل از پایان دوره و بر اثر پیش آمد جنگ و دخالت قوای بیگانه و دشواریهای دیگر تعطیل شد . اسامی و کلای دوره دوم بدین شرح است :

حاج سید نصرالله سادات اخوی
حسین قلی خان نواب (۱) محمدعلی فروغی
ذکاء الملك - شیخ محمد حسین یزدی -
مرتضی قلیخان صنیع الدوله (۲) حسنعلیخان
محمد صدیق حضرت - اسدالله میرزا - احتشام
السلطنه - معتمد الممالک - شاهزاده یحیی

فروعی

میرزا - دکتر امیرخان امیراعلم - یحیی
 میرزا لسان الحکما - عبدالحسین خان وحید
 الملک - میرزا داودخان - میرزا ابراهیم
 قمی - حاج محمد تقی وکیل الزعایا -
 میرزا اسماعیل خان معاضدالملک - شاهرزاده
 ابوالقاسم میرزا - سید حسن کزازی -
 حاج محسن آقا مصدق الممالک - شیخ ابراهیم
 زنجانی - عبدالرضاخان سالار فیروز -
 عبدالحسین میرزا فرمانفرمائیان (۳) -
 عزالملک - میرزا اسدالله خان - آقا محمد
 سید عبدالحسین - حاج بیوک خان -
 لواہ الدولہ - شیخ اسدالله محلاتی - صادق
 مستشارالدولہ - اسماعیل ممتازالدولہ -

حاج میرزا آقا فرشچی - میرزا محسن خان
 معتمدالتجار - حکیم الملک (۴) سید محمد
 رضا مسادات - سید حسن تقی زاده - میرزا
 عبدالله معین الرعایا - شیخ محمد خیابانی
 سید جلیل اردبیلی - حاج میرزا رضاخان
 میرزا اسماعیل نویری - محمد علی تربیت -
 شیخ اسماعیل ہشترودی - شیخ رضا دہخوار
 قانی - حاج محمد صادق علیزادہ - میرزا
 احمد قزوینی - میرزا محمد شجاعت -
 صادق خان منتصر السلطان - ابو الحسن میرزا
 شیخ رئیس - میرزا احمد خان منیر السلطان
 آقا شیخ جعفر - سید عباس شریف المسلماء
 میرزا حسن خان مشیر الدولہ - میرزا محمد
 ادیب التجار - خلیل فہیمی (فہیم الملک) -
 سید یحیی ناصر الاسلام - محمد وکیل التجار
 ابو الحسن معاضد السلطنہ - دکتر اسماعیل
 مرزبان (امین الملک) - علی محمد وزیرزادہ -
 عبدالحسین خان متین السلطنہ - سید حسین
 اردبیلی - عبدالحسین معزز الملک (سردار
 معظم) - سید یعقوب - صدرالعلماء - شیخ
 حبیب اللہ افتخار الواعظین - میرزا باقر
 حسام الذاکریں - میرزا محمد صادق
 طباطبائی - محمد ہاشم میرزا افسر - قوام

۱- در کابینہ مستوفی در ۱۲۸۹ وزیر
 خارجہ شد. ۲- در کابینہ سپہدار (۶ ذیقعدہ
 ۱۳۲۷ وزیر معارف و فوائد عامہ و در ۲۶ شوال ۳۲۸
 در کابینہ مستوفی الممالک وزیر مالیہ و بالآخرہ
 در شب ۵ صفر ۱۳۲۹ بدست دو نفر قفقازی کشتہ شد.
 ۳- بعلت اشتغال بوزارت جنگ اعتبار نامہ اش
 رددہہ است. ۴- در سال ۱۲۸۹ در کابینہ
 مستوفی الممالک وزیر مالیہ و از وکالت مستغفی
 گردید.

الاسلام - میرزا منصور خان معبد الدوله - میرزا محمد تقی ضیاء الملک - شیخ غلام محسن - میرزا - احمد خان شیبانی - احمد علیخان غفاری (فخر الممالک) - میرزا مرتضی قلیخان - میرزا ابراهیم خان - احمد خان فاتح الملک - حاج آقا مجتهد شیرازی - شیخ علی ابوالوردی - سید ابراهیم مدرس عز الممالک اولدان - سید محمد باقر ادیب شیخ محمد علی بهجت - حاج میرزا یحیی دولت آبادی (۵) شیخ مهدی نجم آبادی - شاهزاده دکتر حیدر میرزا - سید علی آقا یزدی - میرزا رضا خان نائینی - ارباب کیخسرو شاهرخ - حاج محمد کریم خان - آدینه محمد خان - یوسف خان میرزا یانس (۶) - شاهزاده سلیمان میرزا (۷) دکتر علی خان - علی اکبر دهخدا (۸) - میرزا مرتضی قلیخان بختیاری - میرزا حسینخان دبیر الملک - حاج علی قلیخان سردار اسعد (۹) محمد ولیخان سپهدار اعظم (۱۰) میرزا سید محمد بهبهانی - دکتر حاجی رضاخان - میرزا رضامستوفی - میرزا علی انتظام الحکماء میرزا فتح الله خان مشیر حضور - میرزا یوسف خان اعتصام الملک - اسماعیل خان فرزانه - سید محمد رضا همدانی - میرزا حسنخان ساعدالوزاره - دکتر سید حسینخان سید الاطباء - میرزا علی اصفهانی - میرزا قاسم صور اسرافیل - حاج میرزا زین العابدین قمی - سید ابوالحسن اصفهانی (۱۱) - میرزا سید حسن مدرس (۱۲) - حاج میرزا علی حائری (۱۳) حاج امام جمعه خوئی - شیخ محمد باقر همدانی (۱۴) - حاج آقا نورالله ثقة الاسلام (۱۵) شیخ مهدی مازندرانی حاج شیخ محمد هادی مجتهد بیرجندی - حاج میرزا ابوالحسن مجتهد انجری .

توضیح آنکه در دوره دوم بجای وکلای مستغفی و یا متوفی ، خود مجلس و بارای وکلا و صاحب نفوذان پارلمان کسانی

را بجای آنان انتخاب می کرد و پنج تن از علمای طراز اول را نیز بر طبق قانون اساسی و بحکم قرعه از بین بیست نفر از علماء انتخاب نمود .

۵- در موقع طرح اعتبار نامه (۲۰)

جمادی الثانی ۱۳۲۸) مستغفی گردید. وی از کرمان بوکالت انتخاب شده بود . ۶- اولین وکیل ارامنه ایران بوده است ۷- از عراق انتخاب شده بود و وکالت او رد شد و بعداً بجای یحیی میرزا که فوت شده بود انتخاب گردید. ۸- بجای صنیع الدوله که بقتل رسیده بود انتخاب شد . ۹- بجای وزیر راه که مستغفی شده بود انتخاب گردید . ۱۰- به جای دبیر الملک انتخاب گردید و خود دبیر الملک هم بجای مشیر الدوله انتخاب شده بود. ۱۱- وکالت مجلس را نپذیرفت و طی تلگرافی که از نجف فرستاد متذکر شد : « نظر بمواقع کثیره از این توفیق محروم و استغفای خود را بمجلس محترم بسا کمال اعتذار تقدیم و امید پذیرائی دارد - ۱۳ عقرب ۱۳۲۸ » ۱۲ با اعتبارنامه چند تن از وکلا بمخالفت برخاست و اعتبار نامه خودش هم با مخالفت شاهزاده سلیمان میرزا روبرو شد ولی تصویب گردید . ۱۳- قبول وکالت نکرد و طی تلگرافی استعفا داد و نوشت : « بواسطه نقاهت و ضعف مزاج از اقدام بر انجام این مقصد عالی در مرکز معذورم . » ۱۴- وی بجای حائری بحکم قرعه انتخاب شد و در ۵ رمضان ۱۳۲۸ مستغفی گردید . ۱۵- وی بجای شیخ محمد باقر انتخاب شده بود ولی قبول وکالت نکرد و طی تلگرافی بمجلس اطلاع داد که : « ... افسوس که تلگراف مبارک در سه منزلی اصفهان که بر حسب نذری که نموده بودم وعازم مسافرت عتبات بودم زیارت شد ... »